

1 9 1 8 - 1 9 4 2

Arhiv Bos. krajine E. Luka

ABK 209-008-065

Rodio se u Banjoj Luci 21. januara 1918. godine, u posljednjoj godini Prvog svjetskog rata, kada mu je otac Stanislav, pekarski majstor bio mobiliziran u rat, a majka mu Jovanka sama se mučila da podigne sitnu djecu u teškim godinama rata i oskudice. Možda su baš ratne tegobe i glad bile razlog što je Jovo bio nižeg rasta. On se je od najranijih godina svog djetinjstva isticao među svojim vršnjacima bistrinom i otresitošću. Često je u zabavištu i na školskim priredbama recitovao narodne pjesme i razne recitacije. Iz tih dana je i ona fotografija djece banjalučkog zabavišta, gdje Jovo sjedi obučen u narodno odijelo, držeći u rukama gusle, kao simbol pjesme o slobodi.

U školi je bio dobar djak, ali kao pekarsko dijete morao je pored školskih zadataka da pomaže i u pekarskim poslovima. Roditelji i sami u poslu, nisu ni mogli da obrate pažnju na uspjeh djece u školi. Ipak Jovo se isticao uspjehom u školi i gotovo redovno je iz osnovne škole o polugodištu i na kraju školske godine donosio "crvenu kartu", t.j. izvješće o odličnom uspjehu, koje je bilo štampano na hartiji crvene boje.

Iz osnovne škole prešao je na dalje školovanje u banjalučku gimnaziju i sa uspjehom završio tri razreda. Međutim, kada je već prešao u IV razred, prekinuo je školovanje u gimnaziji, i sa jednom grupom svojih vršnjaka prešao u novoosnovanu Zanatsku školu u Banjoj Luci. Između ostalih djaka u toj grupi je bio i Drago Mažar.

U Zanatskoj školi proveo je svega jednu godinu, te i nju napušta i odlazi na zanat kod firme "Braća Divjak" u Banjaluci, gdje u mehaničarskoj radionici, kod majstora Kocijančića uči dreerski (tokarski) zanat. Na tom poslu je proveo godinu dana. Otac je za to vrijeme jedva stizao da nabavi odijela za Jovu, jer radeći u radioni sa sonom kiselinom na Jovi niti najbolje somotske hlače nisu mogle da ostanu u upotrebi ni godinu dana. Sa njim zajedno na zanatu kod "Divjaka" bili su šegrtri: Simo Kajkut i Uroš Udovičić. Tada su šoferi bili Dušan Telić i Nemanja Popović koji su vozili autobuse prema Jajcu i Okučanima. Jedno vrijeme kod "Divjaka" je bio zaposlen i mašinski inženjer Tošo Zeljković. Sačuvana je iz tog vremena fotografija, na kojoj su majstori, kalfe i šegrtri okupljeni oko jedne drobilice, koja je tada u radionici bila na opravci.

Poslije godinu dana šegrtovanja, Jovo se bez znanja roditelja, sam prijavio na konkurs za prijem u Vojno-tehničku školu u Kumboru u Boki kotorskoj. Prekinuo je započeti kovino-tokarski zanat i otputovao u Kumbor. Nažalost nije bio primljen, vjerovatno zbog niskog rasta, i on, razočaran nije htio niti da uzme povratnu kartu željeznicom do Banja Luke nego je odlučio da sam ode u svijet, trbuhom za kruhom.

Što pjesice, što brodom i autobusom, stigao je do Splita, a zatim do Knina, tamo je susreo svoje drugove Sulju Halalkića i Muju Kušmića, koji su takodjer bili u "Prentu". U društvu s njima zajedno su došli pjesice do Banje Luke.

Pošao je Jovo još jedanput, kao pitomac "Privrednika" na stolarski zanat u Zagreb. Tamo je bio nekoliko nedelja kod majstora, ali kako se nije mogao priviknuti na novu sredinu, on je poslije nekoliko nedelja došao nazad kući u Banja Luku.

Sada je konačno shvatio da je dosta bilo lutanja i bezuspješnih pokušaja, te da treba čestito i temeljito raditi i izučiti zanat. Počeo tada da uči pekarski zanat kod svog oca, koji je imao pekaru kod Mila-novića Save, u danasnjoj ulici Sime Polaje 20. Po isteku ugovorom pred-vidjenih godina, Jovo je položio ispit za kalfu(pomoćnika), a zatim je 1939 godine položio ispit i za pekarskog majstora.

Za cijelo to vrijeme bio je redovan i aktivan član RKUD "PELAGIĆ" pjevao je u horu i učestvovao u recitatorskoj sekciji. Odlazio je sa "Pelagićem" i na gošćovanje u Jajce. Skoro svake srijede išao je na usmene novine i na priredbe u banjalučki Radnički dom. Za to vrijeme aktivno je radio u radničkom pokretu zajedno sa Suljom Halalkićem, Ivicom Rolihom, Mujom Kusmićem. Nazimom Džabićem-Didom i Dragom Mažarom. Bavio se jedno vrijeme i fotoamaterstvom i iz tog vremena ostala je i ona fotografija iz banjalučkog parka, gdje na klupi sjede zajedno Jovo, Mehmed Coco i Suljo Halalkić. Svoj foto aparat odnio je sobom i kada je otišao da služi kadrovski rok u Pekarskoj četi u Sarajevu, gdje je proveo vrijeme od kraja ljeta 1939 do proljeća 1941. godine, kada je izbio rat.

Bio je aktivan i mnogostruk sportista i gimnastičar. Još kao djeteta u podmlatku "Sokola" prebio je ruku vježbajući na obručima. Igrao je nogomet i oblačio dres F.K."BALKAN-a" a sa svojim vršnjacima često je kraj pekare, igrao stoni tenis. Pored toga bio je dobar plivač, skijaš a za šah je uvijek imao vremena i često je po završenom poslu u pekari ko zna koji put započinjao tu plemenitu igru sa svojim partnerom Ivicom Rolihom..

Dok je bio na otsluženju vojnog roka u Sarajevu, gdje je proveo skoro punih dvadeset mjeseci, nastavio je politički rad kao mladi komunist. Izbjegao je zarobljeništvo, zahvaljujući sreći, spretnosti i ranije dobavljenom civilnom odijelu. Što pjesice, što vozom, vratio se kući 20. aprila 1941. godine. Nastavio je rad u pekari svog oca, gdje je sa mladjim bratom Markom, koji je od maja 1941 i zvanično postao pekarski šegrt u očevoj pekari. Njih dvoje obavljali su cjelokupni posao. Dolaskom ustaške vlasti i teskih ratnih prilika, ova pekara koja je do rata proizvodila dnevno i do 500 kgr hljeba i peciva, nije više od aprovizacije dobivala na dan do jedne vreće brašna od 85 kgr težine. Aprovizacija se tada nalazila u zgradi stare "carske" škole. Pa i taj mali

dnevni posao u očevoj pekari, uskoro je morao da se prekine, uslijed nestasice brašna i diskriminacije ustaških vlasti prema zanatlijama Srbima. Jovo je tada, kao pekarski majstor, presao na rad u Vojnu pekaru.

Svoju prvu zaradu primljenu u Vojnoj pekari Jovo je do zadnjeg dinara (kune) predao majci, koju je neobično volio i poštovao. U Vojnoj pekari radio je zajedno sa svojim drugovima iz vojske, pekarskim radnicima Avgustinom Tolićem i Slavkom Klasanom. U istoj pekari radili su i Pegan Anton, pekarski radnik i Emil Zrelec, kao administrativno lice.

Za cijelo vrijeme, od svog dolaska iz vojske u aprilu 1941. godine pa do odlaska u partizane krajem februara 1942. godine Jovo je aktivno i organizovano radio za Narodno-oslobodilački pokret.

Kada su 22. juna 1941. godine njemačke trupe napale na Sovjetski Savez, u Savinovića pekari tog istog dana održali su sastanak banjalučki mladi radnici članovi KPJ i SKOJ-a. Bio sam tada na nezvaničnoj straži i gledao kako su jedan za drugim ulazili u pekarsku radionicu: Suljo Halalkić, Nazim Džabić-Did, Rolih Ivica, Osman Malkić-Maga, Drago Mažar, "Kadija", Jovo i još mnogi drugi.

Svega par dana nakon tog sastanka, tačno se sjećam datuma 25.VI.1941. Jovo je preko Emila Zreleca obezbjedio šapilograf i podučio me u rukovanje njim kao i sa upotrebom hemijskog mastila. Tada smo na tavanu našeg stana, u pauzama između raznih poslova u pekari, naizmjenično ja i Jovo štampali ilegalne letke o borbama i pobjedama sovjetskih vojnika i Crvene armije, a te vijesti smo svega par sati ranije uspjeli da uhvatim preko radio aparata. Dobro se sjećam da je u jednom letku stajali redovi o herojstvu sovjetskog tenkiste Nackog. Ovi letci su istog dana preko povjerljivih drugova, uglavnom SKOJ-evaca bili raznošeni po gradu.

Zahvaljujući činjenici da je skoro dvije predratne godine proveo na otsluženju vojnog roka u Sarajevu, Jovo nije bio evidentiran u policijskoj kartoteci kao komunist, te ni ustaška policija nije imala o njemu podatke. Baš zahvaljujući tome on je i mogao još uspješnije da organizira i razvija svoj ilegalni rad. Bio je povezan ilegalno u grupi koja je djelovala na prostoru bivšeg kvarta "Centar". U grupi su pored Jove bili Mujo i Stana Kusmić, Mišo Stupar, Anton Pegan i Rolih Ivica. Kao Aktivista NOP-a bio je naoružan i svoj pištolj sa 50 metaka skrivao je na tavanu, i kada je krenuo za partizane odnio ga je sobom.

Štampa i ilegalni materijal redovno su stizali "vezom" do Jove, a o je to rasturao preko drugih aktivista i simpatizera NOP-a. Jovo je sa uspjehom i gotovo sa lakoćom izvršavao sve zadatke koji su se tih teških dana okupacije postavljali pred ilegalnog radnika u Banjoj Luci. Podaci o neprijateljskim snagama i njihovom brojnom stanju i rasporedu, sakupljanje oružja, sanitetskog materijala i obuće i odjeće za partizane, te briga o boračkim porodicama i pružanje materijalne pomoći istima kao i onima koji su trunuli po zatvorima i logorima - sve je to bilo u domenu

aktivnosti Jove kao i drugih ilegalnih radnika NOP-a u Banjoj Luci.

Svoju uspješnu aktivnost ilegalnog radnika u okupiranom gradu morao je iznenada da prekine sredinom februara 1942. godine. Naime tada je u Banja Luku došla jedna grupa domobrana koji su bili izvjesno vrijeme zarobljeni od partizana negdje oko Karanovca. I jedan od tih domobrana je u istrazi izjavio da ga je neki partizan, inače banjolučanin, čuvši da je iz Vojne pekare, nešto pitao o Jovici Savinoviću. To je bilo dovoljno ustaškim vlastima da posumnjaju u Jovu i da izdaju nalog za hapšenje. Jovo je pravovremeno obaviješten od saradnika o tome šta mu sprema ustaška policija i on preduzima korake da napusti Banja Luku i ode na oslobođenu teritoriju.

Odavno se je on spremao za taj za njega sretni trenutak. U vise navrata tražio je dozvolu da i on, kao i mnogi njegovi drugovi, napusti Banja Luku i stupi u partizanski odred, ali uvijek mu je rečeno da je ovdje u gradu potrebniji i da za sada ne može da ode u partizane.

Konačno, da bi izbjegao hapšenje, odobreno mu je da se i on pridruži svojim drugovima u partizanskom odredu. I predveče, 21. februara 1942. godine, otišao je Jovo iz kuće zajedno sa svojim drugom Zlatanom Štimcom. Na sebi je ispod zimskog kaputa imao vojnički koporan i pištolj sa 50 metaka. Ispod civilnih hlača obukao je vojničke "rajthozne" i kožne gamaše kakve su prije rata nosili žandari.

Još ranije smo se mi ukućani dogovorili da u slučaju Jovinom odlaska u partizane kažemo ustaškoj policiji, u koliko ga bude tražila kod kuće, da je Jovo otišao na rad u Njemačku.. U tu svrhu pripremili smo i jednu razglednicu sa motivom iz Gornjeg grada u Zagrebu, i Jovo je na njoj napisao nama kartu, kao da se kući javlja iz Zagreba, pred svoj odlazak na rad u Njemačku. Čak je bilo dogovoreno koji će naš saradnik NOB željezničar da odnese tu kartu u Zagreb, svega jedan dan po Jovinom odlasku, da bi roditelji i familija imali kakav bilo alibi, da ustaše ne bi maltretirali cijelu porodicu i možda je tjerali u zatvor ili logor.

Iste večeri kada je Jovo otišao od kuće, svega dva sata kasnije, došle su ustaše na vrata našeg stana sa zadatkom da pretresu stan i uhapse Jovu. Bila su to dva agenta UNS-a (Ustaške nadzorne službe) jedan od njih bio je Ragibović, obučen u crnu ustašku uniformu, nekada je bio šegrt u knjižari Alije Germovića, a drugi agent Barišić Drago, obučen u civilno odijelo, bio je nekad krojački radnik.

Sa uperenim pištoljima lupali su na ulazna vrata našeg stana i tražili od oca i mene da ih odvedemo do Jove, misleći da je i on još u stanu. Rekli smo im da je Jovo otputovao na rad u Njemačku. Nisu nam povjerovali, već su ušli u stan i izvršili detaljan pretres. Srećom nisu uspjeli da pronadju ilegalan materijal, a u kući je tada između ostalog materijala bilo i nekoliko primjeraka "BORBE" štampane u oslobođenim Užicama. Na kraju pretresa zaplijenili su moja četiri fotografska aparata.

i zapečatili malu tavansku sobicu u kojoj smo zajedno spavali ja i Jovo. U istoj sam sobi imao i svoju amatersku fotolaboratoriju i dosta nakupovanog fotomaterijala, jer sam baveći se fotografijom s tim zaradjivao novac i pomagao da se prehrani cijela porodica, jer smo bili u oskudici pogotovo od novembra 1941. godine kada nam je prestala da radi pekara, od koje smo svi zaradjivali svoj komad hljeba.

Dva dana po Jovinom odlasku, dobio sam od njegovog druga Mehmed Coce malo pisance pisano Jovinom rukom, u kojem je tražio da mu po Coci pošaljem svoj zimski kratki kaput, kojeg sam dao sašiti od vojničkog šinjela prethodno obojenim u plavo. Kaput mi je sašio Slavko Rolih i postavio ga je jačnjem krznom. Pored kaputa tražio je i moj ručni sat i sve smo mu poslali što je tražio.

Nisam mogao, niti sam smio da tražim sastanak sa Jovom, jer sam se bojao da bi ustaska policija prateći me mogla da otkrije njegovo sklonište, a znao sam da se krije negdje u kućama partizanskih simpatizera, negdje preko Vrbasa i čeka "vezu" za odlazak u partizane. Nažalost nikada ga više nisam sreo, sem u mislima i sjećanju.

Jovo je "vezom" stigao na oslobođenu teritoriju. Koliko sam kasnije mogao da saznam, bio je u Skendervakufskoj četi. Baš u to vrijeme me četnici su na ovom području organizirali dosta pučeva. Stradalo je tada mnogo banjalučkih komunista a među njima su bili i Zeljo Barić, Dane Pavlić, Muhamed Kazaz i drugi. Jovo je uspio da se sa preostalim drugovima prebaci na Kozaru sa Krajiškim udarnim (protiv četničkom) bataljonom. U danima početka velike ofanzive na Kozaru Jovo je već bio delegat 3. čete Udarnog bataljona, a u posljednje vrijeme vršio je dužnost političkog komesara čete.

Prijedor je bio oslobođen skoro mjesec dana počev od sredine maja 1942. godine. U danima kada je neprijatelj ponovo ulazio u Prijedor koji je skoro mjesec dana bio centara oslobođene teritorije Bosanske krajine, Treća četa Krajiškog udarnog bataljona bila je na položaju u Božići više Prijedora. Štab čete bio je smješten u kući Ilije Bucala. I jednog dana, Jovo je obilazeći položaj čete zajedno sa komandrom Brankom Damjanovićem, bio pogodjen neprijateljskom granatom u neposrednoj blizini štaglja Petra Kovrlije u selu Božićima. Od granate je na licu mjesta poginuo jedan partizan, a komandir čete Damjanović Branko bio je teže ranjen gelerom u stomak. Jovo je zadobio relativno lakšu ranu, jer mu je geler odbio jedan prst na nozi. Rana takve vrste vjerovatno bi zacijelila najdalje za mjesec dana. Nažalost baš tada su nastupili vanredno teški dani ofanzive na Kozaru, i ta rana za Jovu je bila kobna, jer ga je činila nepokretnim.

U istoj četi je od Banjalučana zajedno sa Jovom bio i Suljo ~~Hala~~

Halalkić i Kata Filipović-Džin. I dok su u volovska kola smještali teško ranjenog komandira Damjanović Branka, radi transporta u partizansku bolnicu na Vitlovskoj, Jovo je otpremljen u bolnicu jašući na konju, i kažu da je tada još i pjevao, tješeći svoje drugove iz čete, a posebno Suljicu Halalkića, svog prsnog prijatelja, koji se tada sa suzama u očima zaklinjao da će ga osvetiti borbom, što je zaista i učinio.

Razgovarao sam nekoliko godina kasnije sa nekim drugaricama koje su bile u doba velike ofanzive na Kozaru bolničarke na Vitlovskoj. Sjećale su se dolaska ove dvojice ranjenika. Rekle su mi da je Damjanović Branko nakon dva tri dana podlegao ranama i za cijelo vrijeme boravka u bolnici ništa drugo sem mlijeka nije mogao da okusi. Jovo se dobro osjećao i rana mu je išla na bolje. Nažalost, neprijatelj je uskoro prodro u Kozaru i Jovo je doživjeo sudbinu ostalih oko 500 ranjenih boraca, koji su bespomoćni i bez zaštite i oružja dočekali da ih Nijemci i ustaše pobiju na nosilima, protivno svim međunarodnim pravilima i vojničkoj, ratnoj i ljudskoj etici. Bilo je to prvih dana mjeseca jula 1942. godine.

Suljo Halalkić, Jovin predratni i ratni drug i partizan, održao je riječ koju je dao pred Jovin odlazak u bolnicu na Vitlovskoj. Žestoko se borbom svetio okupatoru i njegovim pomagačima. Poginuo je kao mitraljizac na Ravnom gaju, kada je štitio ostupnicu svojim drugovima partizanima svega nekoliko dana poslije Jovine pogibije. Kozara im je obadvojici kosti prihvatila i skrila ih u svom zelenilu, tako da im danas stoje samo na grobne ploče na partizanskom groblju u Banjoj Luci, a za grob im se ne zna više, sem da je na Kozari. I to Suljin na Ravnom gaju, a Jovin negdje oko Bokanovog kamena, kraj Mlječanice. Obadvojici im je sada ime u bronzi upisano kraj spomenika na Mrakovici, zajedno sa ostalih preko 9000 palih boraca na Kozari.

Za smrt svog brata Jove saznao sam tek u aprilu 1944. godine. Svako do tada nadao sam se da ću ga sresti negdje medju partizanima na Kozari, i tada sretom u jednom selu Novskog sreza ~~Teđenavi~~ Teju Dragičevića, pekarskog radnika, rodom sa Kozare, koji je tada bio partizanski oficir. On mi reče da se sa Jovom, već ranjenim, posljednji put vidjeo kod Bokanovog kamena, kraj Mlječanice. uoči samog proboja iz neprijateljskog obruča. Neprijatelj je iznenada prodro i tu se razvila tako žestoka i neravnompravna borba, da je velik dio zdravih i za borbu sposobnih partizana tu ostavio svoje kosti, te da nije ni čudo da je Jovo kao ranjenik stradao na tom mjestu. Ta vijest me je tako iznenadila i potresla, da sam cijeli dan bio gotovo van sebe. Teško mi je bilo da se pomirim sa stvarnošću da više nikada neću vidjeti niti čuti svog brata Jovu.

Poginuo je u svojoj tek započetoj dvadeset i petoj godini Jovan-Jovica Savinović, predratni aktivista radničkog pokreta u Banjoj Luci, ilegalac NOP-a u prvoj godini okupirane Banje Luke i krajiški partizan prvoborac. Za kosti mu se niti danas ne zna. Prekrila ih je zemlja

Kozare, kao i mnogim hiljadama znanih i neznanih boraca i žrtava u velikoj ofanzivi na Kozaru 1942. godine.

Danas se na Partizanskom groblju u Banja Luci, desno od ulaza u groblje, postavljena u travi, nalazi mramorna ploča sa njegovim imenom. Tu je u društvu sa mnogim svojim ratnim i predratnim drugovima.

Nedavno su odbornici grada Banje Luke dali ime jednoj od svojih ulica, tamo negdje kraj kružnog puta, kod Rosulja: Ulica Jovice Savinovića. Grad se tako oduži svom sinu koji zajedno sa drugovima uzida svoj kosti za sretniji i bolji život radnih ljudi, za novi i pravedniji društveni poredak - za socijalizam.

L o p a r
na otoku Rabu,
1. februar 1978. god.

Marko Savinović

Marko Savinović, prof. u penziji
Lopar 166. pošta 51281 L O P A R

